

ЖУРНАЛ ПРАКТИЧНИХ ПОРАД ДЛЯ АГРОНОМІВ

АГРОНОМІЯ СЬОГОДНІ

№3 (18)
2020

Строки
сівби пшениці

13

Тверда
пшениця

33

Захист ріпаку
в умовах
кліматичних
змін

69

«Західний Буг»:
насінневий
аспект

87

ОЗИМИ пшениця та ріпак

Сорти для пізньої сівби

У південному Степу України пшеницю необхідно сіяти у пізні строки, після випадіння агрономічно суттєвих опадів

Валерій Базалій

д-р с.-г. наук, професор,

Ольга Козлова

канд. с.-г. наук, ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

У комплексі агротехнічних заходів вирощування високих і стабільних урожаїв зерна пшениці озимої важливе місце належить оптимальним строкам сівби. Цей чинник неможливо замінити або компенсувати іншими. За сприятливих погодних умов та оптимального строку сівби частка сорту в урожаї становить 60–70%. Натомість несприятлива погода може істотно зменшити врожайність залежно від адаптивності генотипу.

У південному Степу України переважають роки із посушливими умовами і дефіцитом ґрунтової вологи в період оптимальних строків сівби, тому майже неможливо щороку отримувати повноцінні сходи рослин. Через це виникає необхідність сіяти пшеницю у пізніші строки, тобто після випадіння агрономічно суттєвих опадів. Така ситуація потребує сортів, придатних до пізньої сівби.

Для реалізації біологічного потенціалу пшениці озимої важливою умовою є добре осіннє кушчіння. Добре розкушені рослини краще зимують і відростають навесні, створюють більше продук-

тивних стебел, що формуються переважно з пагонів осіннього кушчення. Пагони, що з'являються навесні, як правило, формують недостатньо продуктивного колосся, оскільки здебільшого оминають стадію яровизації.

Для правильного розуміння особливостей формування врожаю пшениці озимої та управління цим процесом потрібно ретельно вивчити роль пагонів осіннього і весняного кушчіння за різних строків сівби.

За раннього строку сівби виявили таку закономірність: восени велику енергію кушчіння спостерігали за розрідженого посіву (3 млн зерен/га). За більш високих норм висіву число пагонів перед входом у зиму закономірно зменшувалося. Сортowa реакція на норму висіву була більш вираженою у середньорослих сортів: Херсонська безоста, Херсонська 99, Дріада, Кірена, Ярославна. У сортів альтернативного типу – Кларіса, Соломія, Хуторянка, Зимоярка, Асканійська та Асканійська Берегиня – кушчіння восени було практично на одному рівні.

За оптимального строку сівби у більшості сортів перед входом в зиму рослини мали значно менше стебел порівняно з раннім строком сівби. У рослин цього строку сівби навесні відбулося енергійне стеблоутворення до VI–VII етапів органоген-

незу, а за ранніх строків воно практично закінчувалося на IV–V етапах. За оптимального строку сівби виявилися сортові особливості весняного стеблоутворення.

Специфічну динаміку стеблоутворення спостерігали у сортів пшениці озимої Асканійська, Асканійська Берегиня і сорту альтернативного типу Кларіса. У них були дещо повільні темпи стеблоутворення, але плавно формувалася продуктивність пагонів. На ранніх етапах органогенезу у цих сортів спостерігали основне збільшення кількості стебел, а в період завершення гаметогенезу – закономірну імітацію стебел. Ці сорти дуже синхронно стебло утворюють стебла, чим вигідно відрізняються від інших сортів.

За пізнього строку сівби і пізніх сходів осіннє стеблоутворення у пшениці озимої незначне. Незалежно від норм висіву воно перебувало у межах 1,0–1,3 розвиненого стебла на рослину.

У весняний період спостерігалось інтенсивне кушіння, що завершувалося по-різному залежно від густоти стояння. Більш ефективно воно відбувалося у сортів альтернативного типу, а також «типово» озимої пшениці Асканійська та Асканійська Берегиня.

Також за цих умов через несприятливі погодні флуктуації восени врожай сортів пшениці озимої формується за рахунок як осіннього, так і весняного кушіння. Цей процес спостерігали за норм висіву 3–5 млн зерен/га. За висівання 7 млн зерен/га пагони весняного кушіння не формували продуктивних стебел або їх кількість була незначною. На відміну від «типово» озимих сортів, сорти альтернативного типу за будь-якої норми висіву пізнього строку сівби завдяки весняному кушінню формували додаткові продуктивні стебла.

Важливо знати, як сорти пшениці різного типу розвитку реагують на формування продук-

тивної кущистості за різних умов вирощування, як вони зимують у разі переростання посівів і навпаки – з недостатнім кушінням. Відповідно: слід диференційовано використовувати генотипи пшениці озимої, особливо приділяючи увагу тривалості стадії яровизації і фотоперіодичній чутливості.

Деякі сорти пшениці озимої, яким притаманні слабо виражена фотоперіодична чутливість і коротка стадія яровизації, в окремі роки за відповідних умов докільця поведуться як «умовні дворучки». Завдяки цьому їх і сорти альтернативного типу (Кларіса, Соломія, Зимоярка, Хуторянка) можна успішно використовувати за пізніх строків сівби, коли «типово» озимі сорти пшениці значно знижують потенційну продуктивність.

Так, сорт альтернативного типу Кларіса незалежно від часу відновлення весняної вегетації у різні роки за пізніх сходів значно перевищував за врожайністю стандартний сорт пшениці озимої Херсонська безоста за тих самих умов (на 1,08–1,80 т/га). Цей сорт практично формував урожайність за пізніх сходів рослин на рівні оптимальних сходів. Це стосується і сортів-дворучок (Зимоярка, Хуторянка, Соломія), але за сприятливих умов перезимівлі.

У разі мінливих і несприятливих умов зимівлі за пізніх строків сівби і пізніх сходів рослин необхідно створювати і впроваджувати «типово» озимі сорти, які пристосовані до пізніх строків сівби, а за пізніх сходів навесні характеризуються підвищеним кушінням і формують оптимальний продуктивний стеблостій.

Такі біологічні властивості притаманні новим сортам пшениці озимої Асканійська Берегиня і Перлина. За пізніх сходів рослин вони формують урожайність на рівні оптимальних сходів за оптимального часу відновлення весняної вегетації.

